

KUIVAKANGAS – del av Saerkilax (Särkilahti), en tidig medeltidsby

Kort Historik av Bror Muotka, Kuivakangas

För omkring 4 500 år sedan var området, avgränsat av Kattila fors i norr och bergen Särkivaara och Aavasaksas utlöpare i söder, en instängd vik av det dåtida Littorinahavet - en vik som senare kallades Särkilahti. Den fortgående landhöjningen påverkade att de slamavlagringar, som avsatts i älvens dåvarande mynningsdelta Särkilahti, utvecklades till bördiga holmar. Sydslutningen av det berg, som kallas Perävaara, var tidigt en attraktiv boplats, långt tidigare innan holmarna i älven på grund av fortsatt landhöjning och uppbyggnad med älvtransporterade slamsediment växte tillräckligt höga för att möjliggöra bosättning på dessa.

Sannolikt har på åsen funnits rester av stenåldersboplatser men har dessa förstörts vid uppodling av denna. Fram till början av 1920-talet fanns på åsen massor av stenrösen (odlingsrösen), fastän mycket sten släpats till sjö- och älvstränder men även nedgrävts i den blivande åkern. Dessa stenrösen nyttjades av flottningsföreningen på 1920-talet som ballastmaterial i bomfästen (stenkistor) i det s k Kuivakangasmagasinet men också till strandskoning av älvstränder. Det är sannolikt att även eventuella stenålderslämningar följde med dessa stentransporter.

Den alltså fortgående landhöjningen och slamavlagringen stängde tidigt av en vik av Särkilahti varvid ett grunt träsk bildades. Detta träsk kallades senare för Kuivajärvi (den torra sjön). Åsen mellan Kuivajärvi och älven kallades sannolikt från början för Kuivajärvenkangas men förkortades till Kuivakangas, som också blev namnet på bosättningen på åsen. I 1539 års bågskattelängd och 1543 års jordebok kallas bebyggelsen i de nuvarande finska byarna Kaulinranta och Kuivakangas samt bebyggelsen i nuvarande svenska Kuivakangas och den dåvarande bebyggelsen på Kylänsaaris nordända för Kuivakangas, en benämning som från början sannolikt var ett kameralt begrepp. Senare omfattades även bebyggelsen i Wanhakylä, sannolikt Särkilax forna kyrkby, av detta begrepp Kuivakangas medan Kaulinranta redan år 1607 blev egen jordeboksby.

Av de i 1543 års jordebok upptagna 20 hemmanen i Kuivakangas fanns med säkerhet fem gårdar men möjligen sju gårdar på åsens södra del medan fyra gårdar fanns på Kylänsaaris norra del. Gårdarna låg i en tät klunga på tomtplatser, vilka vid laga skiftet på 1860- och 1870-talen tillskiftades Mattila, Aunes och Kohkoinen hemman. Bebyggelsen och åkern skildes från skogen och skogsbetet av hägnad med läge i Järvenaita och Aidanpää hemmans norra tomtskiftesgränser.

Kohkoinens hemman, nuvarande registernr 32, ägdes 1543 av birkarlen Michel Jönsson Cohkoi, som också gav hemmanet namnet Kohkoinen. Från detta hemman har senare kluvits Järvenaita nr 36 omkring år 1650 med ny gårdsplats invid järvenaita, som senare också blev hemmanets och även ägarens namn; Muotka nr 33 och 34 år 1680 med ny gårdsplats vid Kuivajärvenmuotka (edet mellan Kuivajärvi och älven). Muotka hemman klövs år 1789 i Vanha-Muotka nr 33 och Uusi-Muotka nr 34; Återstoden av Kohkoinens hemman klövs återigen omkr år 1780 och bildade därvid Mäki-Kohkoinen nr 31 och Ranta-Kohkoinen nr 32. Vid

laga skiftet år 1860-1870 utflyttade Mäkikohkoinen till Hanavainio.
Aunes nr 30 klövs år 1776 då 1/3 av hemmanet bildade Perävaara nr 39.

Pieti nr 29 med tidigare tomtplats på nuvarande ägogränsen mellan Aunes och Mattila hemman klövs år 1807 varvid en ny gård uppfördes på Elov Junttis nuvarande tomtplats. Den gamla gården Mäki-Pieti utflyttades vid laga skiftet 1860-1870 till västra sidan av Kuivajärvi.

Pekkala nr 35 med tidigare gårdsplats söder om Kohkoinen flyttade till ny gårdsplats mellan Muotka och Järvenaita gårdar omkr år 1720.

Tapani nr 44 med tidigare gårdsplats söder om Kohkoinen flyttade omkring år 1720 till nuvarande gårdsplatsen väster om Kuivajärvi. Prästerna i Särkilax bodde på Tapani hemman, fram till 1620-talet församlingens prästboställe.

Mattila hemman, med tidigare gårdsplats invid Pieti nr 29, klövs omkring år 1800 i Ranta-Mattila nr 27 och Mattila nr 28.

Rautio nr 26 låg tidigare på norra delen av Kylänsaari. Gårdens ägare år 1677 var den i Kexis kväde omnämnde smeden Erkki "kainulainen" = Erich Hansson.
Hemmanet klövs 1679 varvid ny gård uppfördes i nuvarande finska Kuivakangas. Även den gamla gården flyttades från Kylänsaari till nuvarande gårdsplats i början av 1700-talet.

Aidanpää nr 23 upptogs såsom krononybygge år 1778. Gården kallas för Aidanpää på grund av läget vid byhägnadens ände mot älven.

De kvarvarande tre gårdarna på norra delen av Kylänsaari utflyttade till fastlandet under början av 1800-talet.

Utflyttningen från Wanhakylä har sannolikt skett i slutet av 1500-talet. Som egen skatteby i längderna och jordeböckerna upphörde Wanhakylä redan år 1567.